

עובדין דחול ביו"ט – שיטת הרמב"ם בסוגייתנו

ediena@torontotorah.com, אליעזר דיינה,

א. חזרה קצרה על השיעור של שבוע שעבר

ב. שו"ת הרמב"ם סימן שו

אבל תליית הכוז והמצנפת וכיוצא בהן מותר לפי שאין עושין בהן מלאכה שחייבין עליה סקילה ולא אמרינן בכי הני שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול אם כן לא יאכל כדרך שהוא אוכל בחול ולא יסב כדרך שהוא מיסב בחול זה דבר ברור הוא למבין שאין אתה מוצא לעולם דברים שאסרו חכמים משום שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול אלא דברים שאפשר שירגילו למלאכה כגון מי שנשברה לו חבית של יין לא יספג ביין או יטפח בשמן שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול שאם תתיר לו שמא יבא לידי סחיטה. נתפזרו לו פירות בחצרו לא יתן לתוך הסל או לתוך הקופא שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול שאם תתיר לו שמא יבא לידי עמור. וכן בתליית המשמרת שמא יבא לשמור אבל תליית הכוז והמצנפת וכיוצא בהן מותר ולא אסרוהו חכמים שאין שם דבר לחוש שמא יעשה וכו'. משה ב"ר מימון זצ"ל.

ג. רמב"ם הלכות יום טוב פרק ה

הלכה א

אף על פי שהותרה הוצאה ביום טוב אפילו שלא לצורך לא ישא משאות גדולות כדרך שהוא עושה בחול אלא צריך לשנות, ואם אי אפשר לשנות מותר, כיצד המביא כדי יין ממקום למקום לא יביאם בסל ובקופה אבל מביא הוא על כתיפו או לפניו, המוליך את התבן לא יפשיל את הקופה לאחוריו אבל מוליכה בידו.

הלכה ב

וכן משאות שדרכן לישא אותן במוט ישא אותן על גבו מאחוריו, ושדרכן לישא אותן מאחוריו ישא אותן על כתיפו, ושדרכן להנשא על הכתף ישא אותן בידו לפניו או יפרוש עליהן בגד וכן כל כיוצא בזה משינוי המשא, ואם אי אפשר לשנות נושא ומביא כדרכו, במה דברים אמורים בנושא על האדם אבל על גבי בהמה לא יביא כלל שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול.

ד. פירוש המשנה לרמב"ם (תרגום הרב קאפח) מסכת ביצה פרק ד

הכלל בכל זה שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול, אלא בשנוי, ואם אי אפשר לשנות מותר...

ה. רמב"ם הלכות שבת פרק ל

הלכה א

ארבעה דברים נאמרו בשבת שנים מן התורה ושנים מדברי סופרים והן מפורשין על ידי הנביאים, שבתורה זכור ושמור, ושנתפרשו על ידי הנביאים כבוד ועונג שנאמר +ישעיהו נ"ח+ וקראת לשבת עונג ולקדוש ה' מכובד.

הלכה ג

ומכבוד השבת שילבש כסות נקיה, ולא יהיה מלבוש החול כמלבוש השבת, ואם אין לו להחליף ב משלשל טליתו כדי שלא יהא מלבושו כמלבוש החול, ועזרא תיקן שיהו העם מכבדים בחמישי מפני כבוד השבת.

הלכה ז

איזה הוא עונג זה שאמרו חכמים שצריך לתקן תבשיל שמן ביותר ומשקה מבושם לשבת הכל לפי ממונו של אדם, וכל המרבה בהוצאת שבת ובתיקון מאכלים רבים וטובים הרי זה משובח, ואם אין ידו משגת אפילו לא עשה אלא שלק וכיוצא בו משום כבוד שבת הרי זה עונג שבת, ואינו חייב להצר לעצמו ולשאול מאחרים כדי להרבות במאכל בשבת, אמרו חכמים הראשונים עשה שבתך חול ואל תצטרך לבריות.

הלכה ח

מי שהיה עונג ועשיר והרי כל ימיו כשבת צריך לשנות מאכל שבת ממאכל החול, ואם אי אפשר לשנות משנה זמן האכילה אם היה רגיל להקדים מאחר ואם היה רגיל לאחר מקדים.

ו. רמב"ם הלכות שבת פרק כד

הלכה א

יש דברים שהן אסורין בשבת אף על פי שאינם דומין למלאכה ואינם מביאין לידי מלאכה, ומפני מה נאסרו משום שנאמר +ישעיהו נ"ח+ אם תשיב משבת רגלך עשות חפצין ביום קדשי ונאמר וכבדתו מעשות דרכיך ממצוא חפצך ודבר דבר, לפיכך אסור לאדם להלך בחפציו בשבת ואפילו לדבר בהן כגון שידבר עם שותפו מה ימכור למחר או מה יקנה או היאך יבנה בית זה ובאי זה סחורה ילך למקום פלוני, כל זה וכיוצא בו אסור שנאמר ודבר דבר אסור הרהור מותר.

הלכה ד

מותר לאדם לומר לפועל הנראה שתעמוד עמי לערב, אבל לא יאמר לו היה נכון לי לערב שנמצא עושה חפצו בשבת, ואסור לרוץ ולדלג בשבת שנאמר מעשות דרכיך שלא יהא הלוכך של שבת כהלוכך של חול, ויורד אדם לבור ושיח ומערה אפילו הן מאה אמה ומטפס ויורד ושותה ומטפס ועולה, ואסור להרבות בשיחה בטלה בשבת שנאמר ודבר דבר שלא יהא דבורך של שבת כדבורך של חול.

ז. מגיד משנה הלכות יום טוב שם

[ב] בד"א בנושא על האדם וכו'. רבינו כתב טעם לאסור הבהמה שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול. ויש מי שכתב שהוא לפי שאין משתמשין בבעלי חיים כל עיקר ביו"ט ובשבת. והרשב"א ז"ל כתב שני הטעמים:

ח. צפנת פענח הלכות יום טוב שם

[ב] אבל ע"ג בהמה לא יביא כלל. ר"ל אף במשא קל שאין שייך בו אין משתמשין בבע"ח כמבואר בירושלמי פ"ה דביצה דהיכא דאינו כובש את כובדו אין בזה משתמש בבע"ח ועי' בחגיגה ד' ט"ז ע"ב ובירוש' שם ועי' תוס"י שבת ד' נ"ג ע"א גבי טרסקל ע"ש ובירוש' שם, לכך אמר טעם אחר ובזה א"ש דברי המרדכי בפ"א דערובין מה דהקשה ל"ל גזירה שמא יתלוש תיפוק ליה משום דמשתמש בבע"ח והא איסור דמשתמש משום זה ובזה א"ש ד"ל כטעם רבינו:

ט. הרב נחום רבינוביץ' זצ"ל, יד פשוטה לרמב"ם שם

במה דברים אמורים? בשנשא על האדם וכו' - כן מצינו בתשובת הגאונים (אוצה"ג יום

טוב התשובות ס"י צא ; עמ' 36):

רב שר שלום.

ובני כפר שיש להם מעין או בור חוץ לעיר בתוך תחום שבת, מותר להן להביא על כתפן מים ביום טוב, אבל ודאי להביא על החמור - אסור, שאע"פ שמשנה, מפני שעושה עבודת חול. וכל שכן שמחמר את החמור ומחמר אסור ביום טוב.

מפורש בתשובה זו שאסור להביא משאות על בהמה משני טעמים: מחמר, ועבודת חול. ורבינו לא כתב איסור מחמר ביום טוב, שלכאורה דין זה שייך רק בשבת שבו נאסרה ההוצאה לאדם, ובהמתו דינה כמוהו, אך ביום טוב שהותרה לאדם ההוצאה בוודאי שגם הותרה לבהמה. יש מהגאונים שחולק על רב שר שלום בדין זה. והוא רב נטרונאי גאון (אוצה"ג שם ס"י צב):

שאלה זו מרב נטרונאי גאון.

וששאלתם: יש שנהגו ביו"ט ממלאין מים מן הנהר ומניחין על גבי חמור בלא אוקף בכדים ומביאים, כי האי גוונא שרי או אסיר?

כך ראינו דשרי, משום דשביתת בהמות לא ממלאכות היא אפילו בשבת, וכל שכן ביום טוב. דתנן (ביצה לו, ב): כל שחייבין עליו משום שבות - ומהן לא רוכבין על גבי בהמה, מאי טעמא גזירה שמא יצא חוץ לתחום, שמעת מינה תחומין דאורייתא? אלא גזירה שמא יחתוך זמורה.

ולענין יו"ט כיון שלשאוב מים לצורך יומו קבעי - שפיר דמי, ואע"ג דלא משני נמי, ואמור רבנן (ביצה ל, א): אמר ליה רבא בר חנן לאביי: אמרי רבנן כמה דאפשר לשנויי משנינן כו' עד: הלכך אי אפשר - שרי. וכל שכן הכא דקא משני.

נקט רבינו כשיטת רב שר שלום, שכיון שנראה ממש כמעשה חול, לא יועיל שינוי, שהרי גם עם השינוי ההסעה על גבי בהמה היא דרך חול. ובמקרה זה לא ימנע משמחת יום טוב שהרי יכול לקחת הכלי בידו. אולם המאירי על משנתנו (בה"ב לנגה-שלזינגר עמ' 177) כתב: "על גבי בהמה לא יביא כלל, שאין משתמשין בבעלי חיים ביום טוב כבשבת. ואין צריך לבוא בה מטעם מעשה של חול. אלא שגדולי המחברים (= רבינו) כתבו בה: **שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול**. ולא יראה כן". אלא שיש לתמוה על תמיהתו, שהרי אם רק משום שימוש בבהמה שהוא איסור דרבנן יועיל שינוי להתיר, מה שאין כן לדעת רבינו שיש כאן חשש שיבוא לידי מלאכה כשעושה כדרך שהוא עושה בחול.

דין מחמר בשבת ראה בהלכות שבת כ,א ופירושו שם.